

SÈRIE 5

A tots els exercicis i opcions les puntuacions parcials de totes les preguntes són orientatives. Les respostes proposades per la pauta són indicatives i en cap cas exhaustives. El corrector o correctora aplicarà el seu criteri per prendre en consideració altres respostes que consideri correctes, en tot cas valorarà positivament –a més dels continguts conceptuals– l'ordre en l'exposició, la precisió i el llenguatge emprat, i tindrà més en compte i valorarà positivament allò que els alumnes aportin, més que no pas allò que deixin de dir. També valorarà positivament la utilització de la terminologia geogràfica i la claredat en l'exposició.

Opció A**Exercici 1: Plànol d'Àvila**

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part de l'objectiu terminal 9 del currículum i dels aprenentatges referits al bloc 4 del document de concreció del currículum: *La població i el sistema urbà: dinàmica, diversitat i desigualtat*.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de comentar que es tracta d'un plànol urbà i que es pot distingir clarament entre el centre històric, format per un conjunt de carrers estrets i irregulars, envoltats per una muralla, i la nova ciutat que ha crescut en forma d'eixample, és a dir, en una quadrícula, amb carrers més amples i importants zones verdes.

(0,75)

La font és el portal *Flickr*, i per tant és tracta d'una informació disponible en línia.

(0,25)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Trama urbana: és la disposició del conjunt de carrers, places i avingudes d'una ciutat.

(0,50)

Ciutat jardí: teixit urbà de baixa densitat constituït per habitatges unifamiliars, sovint amb pati i jardí particular, i que se sol localitzar a la perifèria de les ciutats.

(0,50)

3. [1,5 punts]

a) La ciutat preindustrial, moltes vegades d'origen romà o medieval, es caracteritza per un plànol irregular, amb carrers estrets i tortuosos, sense planificació, al voltant de grans edificis com esglésies i palaus. A vegades estava envoltada per muralles.

(0,50)

b) L'objectiu és revertir els processos de degradació i gentrificació que han sofert els nuclis antics de moltes ciutats, amb edificis i habitatges vells i amb unes condicions dolentes d'habitabilitat que han estat progressivament ocupats per població immigrant i de baix nivell econòmic, i fenòmens de marginació social.

(0,50)

c) Es poden esmentar la majoria de capitals de província (Zamora, Toledo, Granada, Còrdova, Salamanca, etc.).

El corrector avaluarà que la resposta sigui pertinent.

(0,50)

4. [1,5 punts]

a) És el pla de creixement de les ciutats industrials que s'inicia a mitjan segle XIX i continua en el XX, que es distingeix per un traçat geomètric i perpendicular dels carrers, amples i regulars, fet que facilitava la parcel·lació.

(0,50)

b) Els carrers estrets i irregulars dels nuclis antics dificulten el trànsit de vehicles, i molts d'ells s'han convertit en carrers de vianants. En canvi, la geometria i l'amplada dels carrers de la ciutat moderna faciliten la circulació de tot tipus de vehicles.

(0,50)

c) Els eixamples van ser concebuts inicialment per exercir una funció residencial orientada a les classes benestants. Actualment continuen tenint aquesta funció, encara que les classes benestants s'han traslladat a altres zones de la ciutat més exclusives i molts habitatges són ocupats per oficines i persones amb un poder adquisitiu més baix.

(0,50)

Exercici 2: Climograma de Lleida

En aquest exercici es proposa la verificació d'una part dels objectius terminals 5 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 2: *Medi ambient i paisatges* del document de concreció del currículum.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

L'alumnat hauria de destacar en la descripció els aspectes següents:

L'alumne ha d'identificar que es tracta d'un climograma, un gràfic que reflecteix el clima d'un lloc determinat amb una representació simultània de les temperatures i les precipitacions.

Les temperatures mitjanes mensuals en graus centígrads es representen mitjançant un diagrama lineal i les precipitacions acumulades mensuals en mil·límetres es representen en un diagrama de barres. Els mesos de l'any són a la línia horitzontal i els °C i els mm en els dos eixos verticals.

La font és: Riba, O. i altres, 1979.

(0,50)

Es pot observar que la línia de les temperatures presenta els valors màxims els mesos de juliol i agost, i els mínims al desembre i gener, amb una diferència acusada. Les precipitacions tenen el seu màxim a la primavera i el seu mínim en els mesos d'estiu.

(0,50)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Anticicló: Zona d'altres pressions consistent en masses d'aire descendent i que donen lloc a un temps estable, sense precipitacions.

(0,50)

Marinada: La marinada és el vent o brisa que bufa de mar cap a terra durant el dia.

(0,50)

3. [1,5 punts]

a) L'aridesa es produeix en els mesos de juny a setembre, pel fet que la precipitació caiguda és inferior al valor doble de la temperatura mitjana del mes (el valor de la precipitació en el gràfic queda per sota del valor de la temperatura).

(0,50)

b) El climograma és característic del clima mediterrani per l'aridesa que presenta en els mesos d'estiu i una precipitació no gaire abundant la resta de l'any.

A l'hivern les temperatures mitjanes estan al voltant dels 5°C, mentre que al juliol i l'agost la temperatura mitjana volta els 25°C, per tant uns valors freds a l'hivern i calorosos a l'estiu, amb una amplitud tèrmica de 20°C, fets propis de la varietat continental o d'interior del clima mediterrani.

(0,75)

c) En la continentalitat del clima de Lleida cal destacar una certa llunyania del mar i sobretot la presència de les serralades Prelitoral i Litoral, que formen una barrera muntanyosa que impedeix l'entrada a l'interior de la influència del mar Mediterrani.

(0,25)

4. [1,5 punts]

a) Els factors climàtics que exerceixen una influència més gran sobre la vegetació són les precipitacions i la temperatura.

Les precipitacions perquè proporcionen l'aigua necessària per a la vida dels vegetals, de manera que la vegetació d'un lloc canvia en funció de si el clima és sec o humit.

La temperatura també condiciona el desenvolupament vegetal, havent-hi plantes adaptades als climes molt freds i d'altres als climes molt calorosos.

(0,50)

b) A Catalunya hi són presents tres regions biogeogràfiques: la regió mediterrània, de vegetació perennifòlia i esclerofil·la associada al clima mediterrani; la regió eurosiberiana o medioeuropea, de vegetació caducifòlia, associada al clima temperat (oceànic o continental); i la regió boreoalpina, representada per la vegetació que colonitza l'alta muntanya, de clima molt fred.

(0,75)

c) La vegetació perennifòlia i esclerofil·la com l'alzinar és pròpia del clima mediterrani, i per tant ben adaptada a la sequera estival característica d'aquest clima.

(0,25)

Opció B**Exercici 1: Mapa de la indústria a Catalunya**

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 6 i 9 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 3: *Territori i activitats econòmiques* del document de concreció del currículum.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1. [1 punt]

Es tracta d'un mapa temàtic de Catalunya on es mostra la distribució dels establiments industrials per comarques. Es distingeixen cinc categories en funció del nombre d'establiments industrials existents.

La font és l'*Atlas nacional de Catalunya* i les dades representades són del 2002.

(0,25)

S'observa com les comarques amb més establiments industrials es localitzen a la regió metropolitana, on destaquen el Vallès Occidental i el Barcelonès com les que posseeixen un major nombre d'establiments.

A continuació hi ha una corona de comarques on la indústria és també important. Algunes d'elles són comarques de la Catalunya interior i de les comarques gironines que envolten la regió metropolitana. A més, destaca entre aquest grup el Segrià. Finalment hi ha un altre grup de comarques del litoral, el prelitoral i l'entorn del Segrià, on també hi ha activitat industrial.

(0,75)

2. [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Logística: Conjunt d'activitats d'una empresa dedicades a la planificació i la gestió de les compres, l'emmagatzematge, el manteniment, el transport i la distribució dels seus productes per a la venda. L'objectiu bàsic d'aquesta planificació és l'optimització dels costos i del temps utilitzat.

(0,50)

Sòl industrial: Tipus de sòl previst en el pla urbanístic que permet la instal·lació d'activitats econòmiques, tant industrials com del sector terciari.

(0,50)

3. [1,5 punts]

a) L'estudiant haurà d'esmentar almenys 3 sectors industrials i la seva localització per obtenir la màxima puntuació d'1 punt en aquest apartat.

- El sector de l'automoció i la indústria de components del transport, juntament amb totes les indústries de components associades, localitzat a l'àrea metropolitana de Barcelona. És el territori on es concentra un nombre més alt d'empreses i on hi ha activitats industrials més diverses.

- El sector de la indústria química i petroquímica, localitzat al Baix Camp i el Tarragonès, que formen la segona àrea industrial de Catalunya. Es caracteritza per un alt grau de concentració.

- El sector de la indústria agroalimentària, juntament amb la fabricació de maquinària i accessoris agrícoles, localitzat a l'àrea urbana de Lleida i el Segrià, que és la principal zona industrial de la Catalunya interior.

- El sector tèxtil té encara una certa presència en els eixos fluvials del Llobregat i del Ter, que concentren alguns emplaçaments industrials, sobretot a prop de les poblacions principals. Les antigues colònies industrials han esdevingut importants conjunts patrimonials, però la majoria no tenen activitat.

(1)

b) Els parcs científics i tecnològics són instal·lacions que allotgen empreses i centres de recerca que cooperen en la investigació de nous productes. Se situen en les immediacions de les universitats i els grans centres d'investigació.

(0,50)

4. [1,5 punts]

a) Les principals característiques actuals del sector industrial català són les següents:

- La seva estructura productiva diversificada, amb dos grans subsectors (el de material de transport i el químic), i altres sectors menors destacats (l'alimentari, el de la maquinària i la metal·lúrgia i el dels productes metàl·lics).

- El domini de la indústria transformadora, seguint una tendència històrica, amb un pes més petit de les activitats extractives i de les energètiques.

- La mida petita i mitjana de les empreses. Més del 80 % de les empreses industrials de Catalunya són petites o mitjanes. Tanmateix, una part molt significativa de la producció prové de les empreses més grans.

- Una productivitat baixa, que supera la mitjana estatal, però que encara està per sota de la Unió Europea. La causa és el poc pes de la inversió en recerca i desenvolupament i en la formació dels treballadors.

(0,50)

b) La tipologia de polígons industrials és diversa segons les activitats industrials que s'hi desenvolupen: polígons especialitzats en la transformació de matèries primeres; polígons semiindustrials que, a més d'activitats industrials, fan recerca i desenvolupament; polígons logístics, dedicats als serveis logístics de les empreses, etc. Atesa aquesta diversitat, sovint es parla de sectors o zones d'activitat econòmica per referir-se als polígons industrials. La tendència actual és la creació de polígons mixtos, que agrupen empreses molt diverses i ofereixen un ampli ventall d'activitats i serveis associats.

(0,50)

c) Algunes de les tendències experimentades els darrers anys pel sector industrial català són aquestes:

- L'obertura als mercats europeu i mundial.
- La deslocalització selectiva d'algunes indústries cap a països perifèrics.
- L'evolució positiva de tots els sectors, encapçalada pels sectors metal·lúrgic, de maquinària, agroindustrial i químic.
- La presència creixent de les empreses multinacionals.

(0,50)

Exercici 2: Piràmide de població d'Espanya (2013)

En aquest exercici es proposa la verificació dels objectius terminals 7 del currículum de Geografia i dels aprenentatges referits al bloc 4 de concreció del currículum: *La població i el sistema urbà: dinàmica, diversitat i desigualtat*.

L'exercici es valorarà globalment a raó de 5 punts, distribuïts de la manera següent.

1) [1 punt]

Es tracta d'una piràmide de població d'Espanya de l'1 de gener del 2013 on està representada l'estructura de la població per grups d'edat i sexe. S'hi afegeix també la població d'origen estranger.

A l'eix horitzontal s'indica el percentatge de població, mentre que a l'eix vertical les franges d'edat estan distribuïdes en intervals de cinc anys. A la dreta es representen els valors corresponents a les dones i a l'esquerra els corresponents als homes.

La font és l'Institut Nacional d'Estadística i les dades apareixen a la publicació *España en cifras 2014* (en línia).

(0,25)

Pel que fa a la distribució per edats, la piràmide presenta una forma regressiva o contractiva, fet que indica una població envellida, encara que mostra senyals de recuperació de la natalitat els darrers anys (a les dues franges dels 5 als 14 anys) per tornar a ser regressiva en l'últim quinquenni (de 0 a 4 anys), pels efectes de la crisi econòmica iniciada el 2007-2008.

S'observa que els grups d'edat predominants són els de la població adulta (15-65). Tanmateix, és visible una contracció en els nascuts en el període 1935-40, corresponent a la Guerra Civil Espanyola (grup aproximat de 70-74 anys).

En relació amb la població estrangera, s'observa que els immigrants es concentren en les edats adultes i joves i són escassos en el grup dels vells. Per contra, la franja de 0 a 4 anys mostra que no descendeix sinó que ha augmentat.

Pel que fa a la distribució per sexes, la piràmide mostra, en la base, que neixen més nens que nenes i que la població masculina és superior –a grans trets– fins a la franja dels 55-59 anys, a partir de la qual predominen clarament les dones, especialment en les edats més avançades.

(0,75)

2) [1 punt]

Les definicions podrien ser semblants a les següents:

Índex de masculinitat: Quantitat d'homes per cada 100 dones. Es pot acceptar com a correcte si responen que és la relació de masculinitat, o altres definicions que expressin la proporció d'homes i dones en les diferents franges d'edat.

(0,50)

Taxa de dependència: Relació entre la població adulta d'un territori i la constituïda per les persones grans i els joves. S'expressa en percentatge. Una taxa de dependència elevada indica que la població adulta és baixa mentre que la població dependent, joves i vells, és alta.

(0,50)

3) [1,5 punts]

a) a) En el grup d'edat de 0 a 4 anys s'observa un volum lleugerament superior de naixements de nens sobre els naixements de nenes, que s'explica per una tendència natural biològica: de cada 1.000 naixements, 512 són nens i 488 nenes.

(0,50)

b) En els grups d'estrangers d'edat adulta, dels 20 als 45 anys s'observa un predomini dels grups d'edat masculins sobre els femenins, que s'explica tant pel major nombre de naixements de nens, com principalment per l'arribada d'immigrants de països en vies de desenvolupament (del Magrib, l'Amèrica Llatina, la Xina, etc.), o dels països més pobres de la UE (Romania, etc.), entre els quals predominen els homes.

(0,50)

c) En els grups d'edat de més de 65 anys es dona un clar predomini de la població femenina, pel fet de gaudir d'una esperança de vida superior. En el 2011 l'esperança de vida a Espanya era de 84,8 anys per a les dones i de 78,8 anys per als homes (de les més elevades de la UE i del món), que es pot explicar per factors biològics i sociològics alhora.

(0,50)

4) [1,5 punts]

a) Les característiques actuals del model demogràfic d'Espanya i que corresponen a un país desenvolupat són:

- Una baixa natalitat, que es pot explicar per la tendència a l'endarreriment de la maternitat en les dones i la disminució del nombre de fills per parella.

- Una baixa fecunditat. L'índex de fecunditat és molt baix, d'1,36 fills per dona (cens del 2011), molt lluny de la mitjana de reemplaçament generacional, que és de 2,1.

Les causes són de tipus socioeconòmic i cultural com ara l'accés als mètodes anticonceptius, el canvi del paper de la dona quant a la incorporació al mercat laboral, l'augment del seu nivell d'instrucció i capacitat de decisió, els costos del manteniment i l'educació dels fills, el retard en l'edat en què es té el primer fill, els canvis en l'estructura familiar, etc.

- Una baixa mortalitat, especialment la mortalitat infantil, deguda a la qualitat i cobertura del sistema sanitari públic, que es reflecteix en l'augment de l'esperança de vida, tant dels homes com de les dones, encara que la tendència a l'envelliment de la població provoca que la taxa de mortalitat general es mantingui relativament elevada.

(0,50)

b) De forma general, es pot afirmar que l'onada migratòria que ha arribat a l'Estat espanyol des de 1996 fins a la crisi del 2008 ha influït en el creixement real, provocant un augment de la població.

Un altre aspecte que es pot considerar positiu de la contribució de la immigració és el rejuveniment de la població espanyola.

La immigració ha contribuït a la millora de l'economia, amb l'augment del consum i l'increment del PIB per la incorporació dels immigrants a la població activa i les aportacions dels immigrants

regularitzats al sistema de la Seguretat Social. També perquè, a diferència d'onades immigratòries anteriors, hi havia un percentatge de gent formada, amb estudis superiors.

L'arribada d'immigrants ha reduït també la taxa de dependència, en fer augmentar els grups d'edat d'actius.

També hi ha hagut conseqüències negatives, com la baixada de salaris en alguns sectors a causa de l'excés d'oferta de mà d'obra, o l'aparició de conflictes en alguns barris i ciutats, juntament amb actituds xenòfobes per part de la població local.

(0,50)

c) Les conseqüències socioeconòmiques de la tendència a l'envelliment actual de la població d'Espanya es poden concretar en els aspectes següents:

- Es poden preveure, en un futur, desequilibris en el sistema de pensions a causa de la proporció superior de població dependent (pensionistes) més gran respecte a la població activa.

- També es pot preveure que s'incrementarà la despesa sanitària destinada a les persones de més edat per l'augment de les malalties pròpies de la vellesa.

- El mercat de treball es pot veure afectat per la necessitat de mà d'obra si els efectius de població adulta existents tendeixen a disminuir, de forma que aquest fet pot provocar un efecte crida a nous corrents d'immigració.

(0,50)